

### **З ПОГЛЯДУ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЩОДО УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ І СТАНУ ЕТНІЧНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ**

«Бережи своє рідне, бережи, щоб не забути народу,  
з якого ти вийшов. Бережіть свою віру, звичаї, свою мову,  
і тим збережете національну істоту свою».

*Іван Огієнко*

«Людина не безрідна. Вона спадкоємець віків  
і віків людського розвитку, розвитку цивілізації».

*Олесь Гончар*

1. У часовому просторі людство в процесі історичного розвитку пройшло різні етапи цивілізації, зберігаючи етнічну автентичність або втрачаючи її внаслідок асиміляції іншими етносами. Проблематика еволюції та зміни людського суспільства є важливим об'єктом наукових досліджень, оскільки міграційний рух з кожним століттям набуває широких розмахів внаслідок військових агресій, економічних, політичних чинників, природних стихій і т.п.

2. Люди мають схожі риси, здібності, можливості, але водночас їх індивідуалізують, роблять унікальними їхні споконвічні, зниклі чи генетично закріплені особливості або етнічні характеристики. Це дає можливість принаймні поки що спілкуватися, пізнавати мову, культуру, звичаї, традиції, ремесла різних народів до тих пір, поки вони не зникли. Якщо зникнуть ці етнічні особливості, людство перетвориться на «населення планети Земля». Зазначені етноознаки швидко зникають у наш час, час економічних, політичних, суспільних негараздів, які штовхають людей до міграції в пошуку кращих умов життя, змушені рятуватися внаслідок міждержавних воєнних конфліктів, або ж стають «заложенниками кохання» через створення шлюбів з представниками інших національностей. Важко передбачити: на скільки може стати руйнівним процес зникнення етносів.

3. Опинившись у новому життєвому просторі мігранти адаптуються за принципом «найменшого спротиву». А щоб цього не відбувалося, в родинях потрібно виховувати підрастаюче покоління, розкриваючи витоки свого родоводу, створювати національні товариства. Такий досвід набуло товариство литовців у Дніпрі, де не замулилася генетична пам'ять людського організму, хоч понад п'ятсот років (від 14 ст. з часів Великого Князівства Литовського) корінне населення України мало контакт з цим миролюбним людом в економіці, господарюванні, культурі, мові і в багатьох інших сферах як побутового життя, так і в плані державного співробітництва. Переживало ті суспільні події, що випали на долю литовського народу.

4. Метою нашого зацікавлення є трансформаційні процеси збереження етнічної автентичності в умовах історичного розвитку державотворення Литви і України, які активно продовжують функціонувати у творчій співпраці суверенних держав.

5. Сучасний стан світового розвитку і соціально-економічні події, віковий статус вносять свої корективи. Пробуджується інтерес не тільки старшого покоління, але й молоді до пошуку родового коріння. Нащадки давніх литовців прагнуть вивчити мову, основи національних традицій та культури, щоб при зустрічах і відвідуванні історичної вітчизни отримати інформаційну енергетику пращурів, що має колосальний ефект нестримної життєдайної сили. Генетичний код спонукає об'єднуватися національні меншини й свято дотримуватися витоків свого етносу. На Дніпропетровщині при сприянні обласної адміністрації вагоме місце в економічному, науковому, культурному житті України посідає «Литовський культурно-діловий центр» (голова *Галина Хмель-Дунай*), результати діяльності якого досить детально висвітлені в документальному нарисі «*Литовці Дніпропетровщини: історія та сучасність*» (2018), присвяченому 100-річчю державності Литовської Республіки. Литовсько-українські взаємозв'язки окреслено в 3-х самодостатніх і глибоко змістовних розділах з використанням різноманітних джерел, біографічних матеріалів і розмаїття світлин з життєдіяльності литовців та історичних пам'ятників.

6. Україна і Литва є давніми й надійними партнерами не тільки в економічному, політичному, науковому та культурному співробітництві – їх об'єднує спільна історія і давні культурні процеси. Більше того, в сучасних умовах маємо сприятливі можливості для розробки та реалізації

спільних проєктів, що мають важливе національно-культурне значення для обох країн.

Творчий потенціал литовців, які стали складовим елементом народонаселення України, простежується на різних етапах історичного розвитку від Великого Князівства Литовського й до нашого часу. Це зокрема історичні постаті литовських князів **Гедиміна** і **Ольгерда**, **Вітовта**, **Януша Радзивіла**, під владою і захистом яких були українські землі (так, наприклад, Великий князь Литовський Ольгерд у 1362 році звільнив Поділля від влади Золотої Орди) [1, 5-6]; лейтенанта литовського полку **Альбертаса Бендікіса**, який брав участь у військових діях Богдана Хмельницького; **Поль Олександр Миколайович** (1.1X.1832–7.VIII.1890) – археолог, меценат, краєзнавець, активний громадський діяч, засновник промислового видобування криворізької залізної руди; **Ігнацій Ясюкович** (1847–1914), поляк за походженням, народився в литовському місті Каунасі в родині дрібних землевласників, працював на залізничному транспорті України; **Йогансен Майк Гервасійович** (16.X.1895, Литва – 27.X.1937, Харків, розстріляний) – письменник, перекладач, літературознавець, мовознавець–поліглот. **Шкляр Євген** (1884 округ Зарасай – 1941 Каунас) письменник єврейського походження, газетяр, перекладач. **Едуардас Межелайтіс** переклав на литовську мову твори Т.Г. Шевченка, а твори самого Межелайтіса широко популяризуються в перекладах українських митців художнього слова.

7. Як для литовців, так й українців різні життєві обставини змушують полишати свою Батьківщину, але й за таких умов не втрачати своєї етнічної приналежності. Свідченням цього є зізнання Габуласа Робертаса – директора ТОВ «Сучасні технології доріг»: *«Ось уже 21 рік очолюю підприємство, яке зарекомендувало в дорожній галузі з найкращої сторони. І якщо тепер, запитати мене, уродженця Литви, який навчався в Литві, Росії та Україні (Києві), а зараз працюю в Україні, де твоя Батьківщина, то напевно злегка задумався. Втім, про Литву ніколи не забуваю, але цікава робота та й життя в Україні так захопила, що відкриту для себе Україну називаю не інакше, як другою Батьківщиною!»* [2, с. 368].

З Литвою тісно пов'язана доля відомого українського етнографа, академіка **Андря Митрофановича Лободи** (1871–1931), українського письменника **Михайла Чхана**, який у складі 25-го полку 4-ї стрілецької дивізії визволяв її від німецьких загарбників і в бою під Паневежисом був тяжко поранений, закарбувавши це в зізнанні: *І мені стократно сниться /*

Нічка вереснева: / Кров моя, мов жар-брусниця, / Капає із неба; / Я лежу, а ледь торкаюсь / Світу головою – / Непритомний обіймаюсь / З рідною Литвою (3, с. 92-93).

8. У науковій літературі є посилання на схожість мовлення та змісту понять в литовській та українській мовах – близько 200 слів, як-от: лит. – *Galva* – укр. – *Голова*; лит. *Barzda* – укр. – *Борода* і т.п. Аналогічні явища спостерігаються і в литовських прислів'ях: ***Ką išmoksi – ant pečių nenešiosi*** – Чому навчишся – на плечах не будеш носити / *Чого навчився, того за плечима не носить*.

9. То ж не випадково серед прізвищних назв на всій території України досить поширеними є ті, які виникли на основі етноніма *литвини*, яким називали прибульців з Литви: *Литва*, *Литвак*, *Литван*, *Литвинський*, *Литвицький*, *Литвінський*, *Литвінчук*, *Литвіцький*, *Литовець*, *Литовський*, *Литовчук*, *Литовицук*, *Литвай*, *Литвинчин* та ін., а також використовувалися як псевдоніми та криптоніми. Побутують вони і в сучасних українських прізвищах, у довідковій, науковій літературі та засобах масової інформації.

Варто було б дослідити історію їхнього входження на всій території України й видати Словник литовських антропонімів, а в Литві – Словник українських антропонімів.

10. Отже, питання збереження етнічної ідентичності лишається вельми важливим чинником сучасних глобалізаційних процесів і потребує ґрунтового вивчення його вагомих суспільних особливостей, які формують взаємоповагу, творчу співпрацю і високу духовну культуру міжетнічних стосунків, що протистоятиме розбрату, ворожнечі і агресивним намірам між представниками різних національностей нашої Планети.

1. Невідома Україна / Укл. Святослав Вербич. – К.: Арій, 2020. – 272 с.
2. Золотий фонд нації / Упорядник В.В. Болгов. – К.: УКЖ, 2019. – 412 с.
3. Чхан М.А. Вибране. – Дніпропетровськ: ВАТ «Дніпрокнига», 2007. – 407 с.